omaks ja Bismarck kutsuti Frankfurti parlamendist, kuhu kuningas Friedrich Wilhelm IV. teda saatnud, ära ja läkitati Peterburisse saadikuks, kuhu ta kolmeks aastaks jäi. Kui ta siis weel Pariisis saadikuks olnud, kutsus teda Wilhelm I. 1862 a. Preisi wälimiste asjade ministriks ja ajutiseks ministrite presidendiks. — Bismarcki mõinle pani iseäranis tema osaw ja õnnelik wälimine politik aluse. Ta wõitis Wenemaa poole hoidmise oma sõbraliku oleku läbi Poola mässu ajal, ajas Austria plaani, et Saksa ühendus selle riigi eesmõju alla saaks, 1863 aastal nurja, ja algas Taanimaa wastu 1864 a. sõda, mis nii õnnelikult lõppes, et Schleswig-Holsteini maa Preisi riigile saagiks sai. Siis tuli 1866 sõda Austriaga, mis Bismarcki kuulsuse kõige kõrgemale tipule tõstis. Preisimaa wõitis hiilgawalt ja nüüd wõis Bismarck oma südamesoowiga jälle wälja tulla, Saksa ühendust Preisi juhatusel ja ilma Austriata korda saata. Nõnda tekkis 1867 Põhja-Saksa ühendus, mille kantsleriks Bismarck sai ja mille ühiseid asju ta juhatas. Pääle Schleswig-Holsteini oli Preisimaa Bismarcki juhatusel weel Hannoweri, Kurhessi, Nassau ja Hessi-Kasseli maad enda külge liitnud. Kõik need sõjalised ja diplomaatlised wõidud mõjusiwad igal pool nii sügawasti, et Bismarck kodumaal ikka rohkem sõpru, wäljamaal ikka rohkem imestajaid leidis.

Warsti selle järele tuli suur Saksa-Prantsuse sõda. See sõda ühendas Bismarcki tegewusel kõik Sakslased ühise lipu alla ja saatis korda, et Lõuna-Saksa riigid Põhja-Saksa ühendusele astusiwad ja nõnda praeguse Saksa keisri riigi jalale seadisiwad. Preisi kuningas sai Saksa keisriks, Bismarck Saksa riigikantsleriks. Saksa-

Prantsuse rahu tegemine Frankfurtis 21. märtsil 1871 oli Bismarcki töö. Kuna ta ju aastal 1865 krahwi seisusesse oli tõstetud, nimetas keiser teda nüüd würstiks ja kinkis talle suure kroonu mõisa metsaga (Friedrichsruh) Lauenburis.

Pärast sõda pääsis Bismarcki ja katoliiklaste wahel nõndanimetatud kultura sõda lahti, mida Bismarck iseäranis rahwuswabameelse partei toetusel sündiduse ja waljusega pidas. Bismarck kaitses selles wõitluses Lutheri kiriku ja selle pääle rajatud riikliste olude ülemwõimu katoliku kiriku ja paawsti wõimu ja walitsusehimude wastu.

Wäljamaa politikat juhatas Bismarck endist wiisi meistri osawusega. Wene-Türgi sõja järele oskas ta toime saata, et rahulepingu kongress Berliinis ära peeti, ja ei tema, Bismarck, presidendiks waliti. Kongressil ajas ta asju nii, et Wenemaa oma wõiduwiljast suuremast osast ilma jäi. Wenemaast pööras Bismarck ennast Austria poole, kellega ta 1879 täieliku kaitseühenduse maha tegi. Sellele ühendusele astus Italia juure, ja nii tõusis tuttaw kolmikühendus jalule. Aastal 1884 algas Bismarck Saksa asumaade omandamist Afrikas, et Saksa suurkaubandust toetada. — Riigikantsleri 70. aastast sündimise päewa pühitseti 1885 suurepäraliste pidudega ja ta austajad kinkisiwad talle 1 miljoni 750,000 marki, millega Bismarck oma kaduma läinud mõisa Schönhauseni tagasi ostis.

Pärast keiser Wilhelm I. surma 1888 sai Bismarck ka Friedrich I. ajal ametisse, aga Wilhelm II. ja tema wahel tuli warsti põnewust nähtawale, millede tagajärjeks Bismarcki lahtilaskmine 1890 a. oli. Keiser andis

Eesti rahwa Kasuline Kalender 1899, lk. 21